

Studio Walcheren

Het plan van Nico de Jonge voor Walcheren is inmiddels een ware klassieker van het regionale ontwerp. Maar het eiland wil verder meegestuwd worden in de vaart der volkeren. Wellicht is het tijd voor een herziening? Aan de deelnemers van Studio Walcheren de taak te komen met een frisse visie op het eiland.

Maithe Vos

Student Landschapsarchitectuur

Maithe.Vos@wur.nl

Illustraties

Maithe Vos

In periode 1 van dit studiejaar vond voor de derdejaars landschapsarchitecten het practicum inrichting landelijk gebied plaats. Dit practicum week in veel opzichten af van eerder gevolgde practica. Het grootste verschil betrof de schaal: ditmaal werd er op regionale schaal gewerkt. Uiteindelijk werd een structuurschets voor heel Walcheren als eindresultaat verwacht. Voor het grootste deel van het practicum werd er gewerkt op een kaartschaal van 1:25.000. Het lastige van deze schaal is de abstractie van het landschap, waardoor het moeilijk was om er een duidelijk herkenbare structuur in aan te brengen.

Inzicht door analyse

Als eerste werd er verwacht dat er een landschapsanalyse en een probleem-analyse gemaakt werd. Uit deze analyses moest een globaal concept volgen. Dit werk werd gedaan in groepen van ongeveer 5 mensen. Deze analyse bestond niet alleen uit het bestuderen van kaarten (historie, geomorfologie, water, wegen, bebouwing en beplanting) maar ook uit een veldstudie. Hierbij moest er rekening gehouden worden met vier hoofdproblemen die spelen in het studiegebied: de grote ontwikkeling van de recreatie in de binnenduinrand, de landbouwkundige inrichting, het waterbeheer en het verkeer.

Om een beetje verbanden te ontdekken in het landschap, met al haar

verschillende lagen, werd eerst een analyse gemaakt van verschillende thema's los van elkaar. Pas later zijn deze thema's met elkaar vergeleken. Daaruit bleek dat alles wel heel erg met elkaar in verband staat. Zo waren de nederzettingen en wegen bijvoorbeeld gerelateerd aan de ligging van de kreekruigen en de poelen. Pas na deze analyse kon er gekeken worden hoe de problemen veroorzaakt werden en wat hiervoor de beste oplossing zou zijn. Door een analyse te maken werd het gebied minder als een abstract voorwerp gezien en kwamen de over elkaar liggende structuren beter naar voren. Voordat de analyse werd begonnen vond ik het namelijk moeilijk om een duidelijk verband te vinden tussen deze verschillende structuren in het landschap.

De eerste twee weken

De veldstudie besloeg twee dagen. Tijdens deze veldstudie viel op dat het beeld van het landschap dat wij hadden gekregen naar aanleiding van het bestuderen van kaarten heel anders was dan de realiteit. Zo bleken bijvoorbeeld de hoogteverschillen tussen de poelen en de kreekruigen in het landschap vaak slecht te zien. Verder kon geconcludeerd worden dat het noordelijke kustgebied erg interessant is. Het heeft veel te bieden voor de toeristen, met name de buitenplaatsen die vooral in deze zone voorkomen zijn erg mooi. Het gevolg hiervan is

echter dat hier ook veel bungalowparken zitten. Maar het probleem bij deze complexen is vaak dat ze slecht zijn ingepast in het landschap en dat de herhaling van dezelfde vorm saai aandoet. De tweede week besteedden we aan verwerking van onze veldgegevens en aanscherping van de analyses die we tot dan toe gemaakt hadden. Tevens begonnen we aan het opzetten van een concept. Omdat Walcheren een groot gebied is en op meerdere manieren bekeken kan worden vonden wij het lastig om al onze ideeën in één concept te steken. Daarom zijn we uiteindelijk tot drie verschillende concepten gekomen. Globaal kwamen deze concepten neer op het versterken van de kreekruigen, de kust of de grens tussen het hoge noordelijke gebied en het lagere zuidelijke gebied. Aan dat versterken heeft iedereen zijn eigen draai gegeven, zodat de structuurschetsen uiteindelijk heel erg verschillend zijn geworden.

Conceptuitwerking

Na de eerste twee weken moesten we zelfstandig verder gaan met het uitwerken van een concept tot een structuurschets. Hierin moest een oplossing aandragen worden voor de gegeven problematiek. Tevens moest er een uitbreiding plaatsvinden van de verblijfsrecreatie van ongeveer 200 hectare, een uitbreiding van het oppervlakte bos- en natuurgebied van minimaal 1400 hectare en een uitbreiding van de

bestaande dorpen met ongeveer 15 %. Wanneer er voor gekozen werd om melkveebedrijven in te plaatsen moesten deze een minimale omvang van 50 hectare hebben om rendabel te zijn.

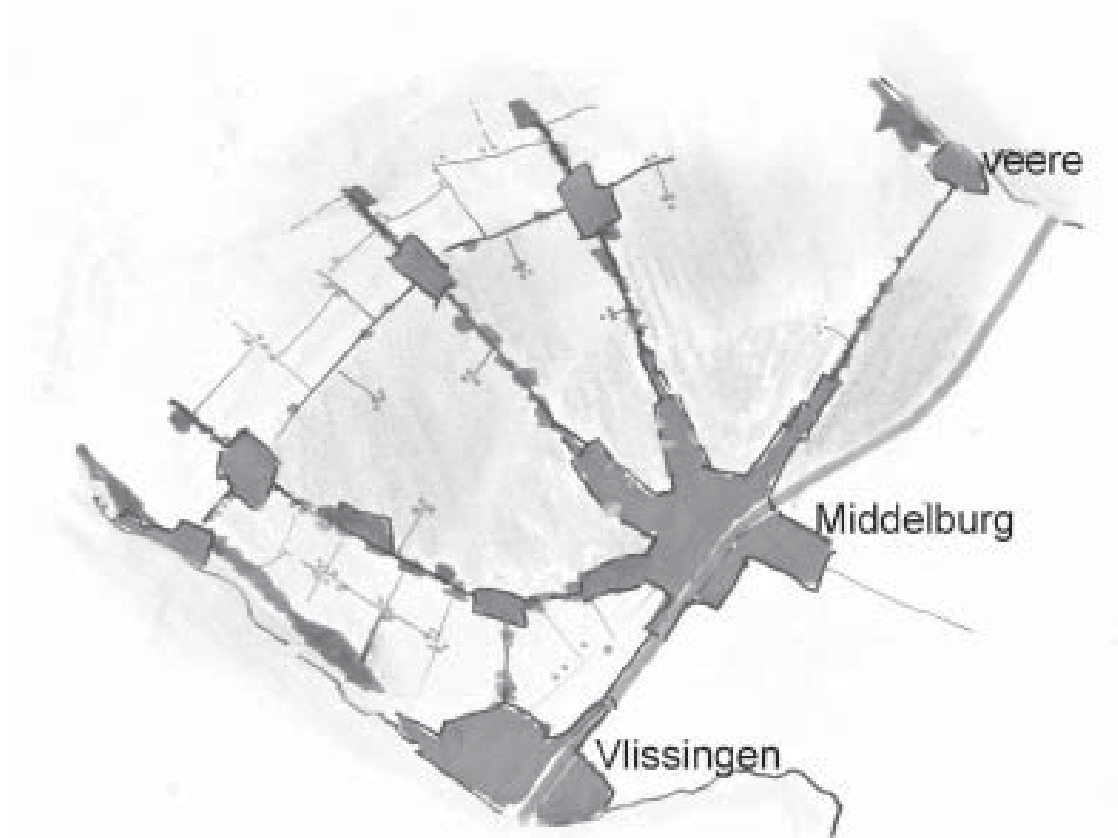
Verblijfsrecreatie

Voor de verblijfsrecreatie is een lastig onderdeel. Naast de uitbreiding van 200 hectare was er ook nog het probleem van de verblijfsrecreatie in de kust die een té dominante rol gaat spelen in het landschap. De basis van dit probleem wordt gelegd na de inundatie van 1944. Na deze inundatie was het hele landschap vrijwel geheel van bomen ontdaan en de bodem was sterk verzilt. Het landschapsplan in die tijd (gemaakt door landschapsarchitect Nico de Jonge) probeerde in de inrichting ook rekening te houden met de toekomstige ontwikkelingen van de recreatie. Hiertoe werden in de binnenduinrand en rond de inundatiegaten bij Veere, West-Kapelle en Fort Rammekens bossen aangeplant voor de natuurontwikkeling. Er ontstond een erg aantrekkelijk gebied met alles binnen handbereik: zee, duinen, bos en platteland. De verbreding van de duinzone die zo aangebracht werd heeft de toenemende recreatie lang op kunnen vangen, maar nu is deze capaciteit overschreden. De bestaande kwaliteiten van het landschap gaan achteruit door de verblijfsrecreatie, veel lelijke en grote complexen doen afbreuk aan het landschap.

Ik moest dus op zoek gaan naar een ander gebied, dat aantrekkelijk genoeg was voor de recreatie. Alleen het verplaatsen van de recreatie zou geen hebben gehad, het gebied moest ook iets te bieden hebben. Als de recreatie naar het binnenland verplaatst zou worden, moest dit gebied qua aantrekkelijkheid niet onderdoen aan de recreatie aan de kust. In mijn structuurschets kan een deel van de nieuwe recreatie plaatsvinden in de vorm van recreëren bij de boer. Zo wordt ook een tweede probleem opgelost; de landbouw die niet rendabel genoeg is om van te kunnen leven. Maar om de kust echt te ontlasten zal het binnengebied toch meer te bieden moeten hebben dan alleen landbouw. Daarom heb ik ervoor gekozen het natuurgebied, dat ingepast moet worden, rond Middelburg te plaatsen, in de vorm van natte natuur. Dit moet gezien worden als een moerasachtig gebied met plassen waarop recreatie mogelijk is. Hierdoor ontstaat er niet alleen een gevarieerder beeld, maar het gebied hoeft zo ook niet kunstmatig droog gehouden te worden voor de akkerbouw. Naast de mogelijkheden voor recreatie die deze natte natuur met zich meebrengt, is er ook nog een mogelijkheid voor wonen aan het water.

Stedelijke ontwikkeling

De voornaamste stedelijke uitbreiding is die van Middelburg. Deze vindt plaats op de kreekruigen, waardoor er

Het concept met de Radialen

vanuit Middelburg als het ware 'radialen' naar de rest van Walcheren ontstaan. Andersom benadrukken ze ook Middelburg als belangrijke stad, namelijk de hoofdstad van Zeeland. Deze radialen vormen de basis waarop de uitbreidingen plaats moeten vinden. Nu is er dus ook een aantrekkelijk gebied voor de recreatie gevonden; op de kreekruigen en dan met name in de buurt van Middelburg en het natuurgebied. Op de kreekruigen rond Middelburg zal de concentratie van het stedelijk gebied het sterkst zijn. Naarmate men verder van Middelburg verwijderd is neemt dit contrast steeds meer af. Door de elementen stad en natuur met elkaar te verweven moet de grens tussen de twee delen niet te sterk zijn. Dit wordt gerealiseerd doordat het water op enkele plaatsen de wijk binnen komt. Het versterken van de radialen kan niet alleen plaatsvinden door hier de uitbreidingen van de

steden en dorpen op plaats te laten vinden, het zou dan niet veel afwijken van de lintbebouwing die op andere plaatsen aanwezig is. Daarom heb ik er een ander opgaand element op geplaatst die niet alleen de radialen versterkt, maar deze ook een verbindend element geeft. Langs beide zijden van de weg wordt nu een bomerrij geplaatst (twee aan beide zijden van het aan te leggen fietspad en één aan de andere kant van de weg). Hierdoor wordt de structuur die ik aan wil brengen in het gebied ook zichtbaar.

Landbouw

Het probleem van de landbouwkundige inrichting is de bedrijfsgrootte. De gemiddelde bedrijfsgrootte van 20 hectare is te weinig voor een levensvatbare moderne bedrijfsvoering. Er is dus schaalvergroting nodig. Dit houdt in dat de gemiddelde bedrijfsgrootte omhoog

moet gaan. Bijvoorbeeld door grond op te kopen van boeren die met hun werk gaan stoppen. Dit zou het beste plaats kunnen vinden in de poelgebieden (relatief grootschalig gebied), maar hier is drooglegging (die voor akkerbouw nodig is) moeilijk te realiseren omdat in deze gebieden al snel zout water opgepompt wordt. De akkerbouw en de natuur gaan in dit gebied niet samen. Er is hier wel ruimte voor de melkveehouderij. De drassige natuurgebieden moeten langzaam overgaan in graslanden. Het noordoostelijk gebied is een hoger gelegen gebied. Hier zijn de kreekruigen qua hoogte ligging helemaal niet zichtbaar. In mijn structuurplan is het contrast tussen de kreekruigen en de aanwezige poelgebieden hier ook veel kleiner. Dit gebied kan zijn huidige agrarische functie houden. Ook hier zou nog schaalvergroting plaats moeten vinden om een rendabe-

De Structuurschets

le bedrijfsgrootte te krijgen.

Verkeer

Het probleem van het verkeer wordt ook veroorzaakt door de toegenomen recreatie. Het wegennet is overbelast, doordat de hiërarchie die aanwezig is in het wegennet niet wordt gebruikt. Veel smalle wegen zijn niet berust op de druk van het verkeer. Ook werkt het kanaal, dat van Vlissingen naar Veere loopt, als barrière, waardoor veel verkeer in Middelburg vastloopt. Om te voorkomen dat mensen de landweggetjes die door de poelgebieden lopen als sluiptwegen gaan gebruiken lopen de meeste wegen in dit gebied dood in clustertjes van boerderijen. Zo blijft het gebied (op deze boerderijen na) een open gebied. Verder zorgen de radialen voor een goede verdeling over Walcheren. In het noorden sluiten deze wegen aan op een reeds aanwezige provinciale weg,

zodat het geheel goed met elkaar verbonden is. Rond Middelburg ligt op dit moment een halve rondweg. Met enkele aanpassingen in het huidige stratenpatroon is het goed mogelijk om deze rondweg door te trekken zodat men niet dwars door het centrum hoeft om de andere kant van Middelburg te bereiken. Ook komt er een extra brug over het kanaal, zodat deze barrière kleiner wordt.

Details

De laatste twee weken stonden in het teken van de uitwerking van details. Het was de bedoeling om vanuit de structuurschets enkele details uit te werken. Hierdoor kwamen de bedoelingen van mijn ontwerp duidelijker naar voren. In het begin was dit wel moeilijk omdat een andere schaal niet inhield dat er alleen vergroot moest worden. Er kwamen op dit punt weer problemen naar voren die op een

schaal van 1:25000 niet zichtbaar waren. Wat op die schaal als een strook of gebied wordt weergegeven is op een meer gedetailleerde schaal een groot ongedefinieerd vlak en moet dus verder uitgewerkt worden. Zo moeten vlakken die eerst bijvoorbeeld een wijk voorstelden uitgewerkt worden zodat er te zien is wat de structuur van deze wijk is en de grootte van de huizen die er in staan.

Al met al waren het toch nog zes behoorlijk drukke weken, vooral aan het eind werd de werkdruk erg hoog. Dit kwam vooral doordat er iedere keer nog weer dingen naar voren kwamen waaraan ik niet had gedacht. Vaak gingen kleine dingen weer erg lang duren, zodat alles weer uitliep. Maar dit zal wel het probleem van de meeste ontwerpers zijn, want een ontwerp is eigenlijk pas echt af als het uitgevoerd is.